

splitst men een bedrag van nul gulden in een winstbedrag voor een bepaalde groep jaren en een compenseerend verliesbedrag voor een andere groep. Het is duidelijk, dat deze bedragen buiten de resultaten-rekeningen dienen te blijven.

De f 5.— van den volontair behooren eveneens bij deze positieve en negatieve efficiency-verschillen thuis.

Verder schrijft collega *Bakker*:

„Het is ongetwijfeld van groot belang voor den ondernemer, dat hij nagaat, uit welke bronnen zijn inkomen voortvloeit, uit welke oorzaken het is ontstaan, en dan krijgt de kostprijs een belangrijke secundaire functie. Want hij stelt nu in staat, om het inkomen te splitsen en daarbij is het afzonderlijk tot uitdrukking brengen van het bedrag opbrengst min kostprijs (in den handel opbrengst min vervangingswaarde op oogenblik verkoop) zeker van groote beteekenis.”

Het is jammer, dat de debater niet aangeeft *waarom* dit inkomen nu gesplitst moet worden en wat nu eigenlijk het karakter is van de bedragen, die gevonden zijn uit de formule „vervangingswaarde min uitgaafprijs”. In „Bedrijfseconomie” is hierover het een en ander gezegd, dat Dr. *Bakker* bij voortzetten van zijn analyse op dit critische punt voorzeker zal gaan beamen, ook al is het verre van mij om te verwachten, dat hij dit nu reeds toe zal geven.

Een foutieve methode.

Het is van veel belang, dat er over het ongeoorloofde van het afleiden van economische stellingen uit boekhoudkundige opstellingen tusschen Dr. *Bakker* en mij geen verschil van opinie blijkt te bestaan. Waar het blijkt, dat wij het uiteindelijk over deze kwestie eens zijn, zal ik niet nader ingaan op de vraag of de oorspronkelijke tekst van mijn opponent mijn critische opmerking rechtvaardigde.

Vervangingswaarde bij waardeverval en niet-waardeverval geld.

Ook over dit punt kan een soortgelijke opmerking worden gemaakt.

Het principe der continuïteit.

Hier is nog wel degelijk een meningsverschil. Natuurlijk beticht ik Dr. *Bakker* er niet van dat hij voorbeelden uit de lucht grijpt. En gaarne geloof ik, dat hij zijn opmerking aan mededeelingen van een textielabrikant ontleend heeft. Maar ook dit bewijst nog niets. Als ik deze mededeeling als feitelijk geheel juist aanvaard, blijft zij slechts de uitzondering, die den regel bevestigt! En daarom meen ik tot nader order § 6 van mijn eerste repliek te mogen handhaven. Tot nader order houdt o.a. in: tot dat collega *Bakker* eens eenige aandacht heeft besteed aan de theorie van den voorraad, voorzoover zij voor de theorie van de vervangingswaarde van beteekenis is. Men zie hiervoor „Bedrijfseconomie” en M.A.B. Juli 1935.

Maar bovendien: als Dr. *Bakker* hier gelijk zou hebben dan heeft hij nog met geen enkel woord mijn principiele bedenkingen tegen de *interpretatie* van deze feiten die ik in § 10 van mijn repliek in M.A.B. Juli 1935 heb gegeven, weerlegd. Hij is er zelfs met geen enkel woord op ingegaan.

Het inkomensbegrip.

De opmerking, die Dr. *Bakker* hieromtrent maakt gaat langs de zaak heen. Een nadere analyse hiervan voert mij te ver; ik hoop den tijd te vinden om in een critische bespreking van de balansopvatting van *Schmalenbach* hierop eens iets nader in te gaan.

Debet saldo der rekening prijsverschillen.

Ook hier blijkt gelukkig eenstemmigheid te ontstaan.

Mag ik mij ten slotte verdedigen tegen het verwijt door slordige redactie tot het misverstand aanleiding te hebben gegeven. In „Bedrijfseconomie” pag. 250 staat *vetgedrukt*:

„Hier is het critisch moment niet het moment van ruil, maar het verlies ontstaat zoodra de negatieve kapitaalaanwas voltrokken is.”

„Dit is volstrekt logisch: het critisch moment van den ruil valt hier weg, omdat de ruil zelf weg valt; een negatieve kapitaalaanwas kan niet worden geruild en is dus van stonde af aan verlies.”

En op pag. 251 gecursiveerd:

„Dus: bij productie met verlies wordt het verlies onmiddellijk afgeboekt.”

Afboeken van verlies interpreteren als activeeren van verlies op de balans, zooals Dr. *Bakker* hier gedaan heeft, lijkt mij toch kwalijk te verdedigen.

S. KLEEREKOPER

FACETTEN VAN HET AFSCHRIJVINGSPROBLEEM

(Slot).

Wij hebben in de inleiding van dit artikel melding gemaakt van het standpunt van Prof. *Schmidt* ten aanzien van de balanswaardering, waarmede uiteraard de kwestie der afschrijvingen ten nauwste samenhangt. De overwegingen van den Duitschen bedrijfseconoom leiden er toe, dat volgens zijn dynamische balansleer de waardering behoort te geschieden, hetzij op basis der reproductiewaarde, hetzij op basis van de aanschaffingswaarde met index-correctief. De denkbeelden van Prof. *Schmidt* omtrent de balanswaardering hebben ook in ons land hoe langer hoe meer ingang en toepassing gevonden. Voor de *kostprijsberekening* als basis voor den verkoopprijs wordt in ons land de vervangingswaarde als grondslag voor den factor afschrijving, althans onder de deskundigen (theoretici), naar wij meenen, algemeen aanvaard. Ten aanzien van de *winstbepaling* als basis voor de vaststelling van het inkomen, loopen de meeningen echter meer uiteen. Sommigen verwerpen de stelling van *Schmidt*, dat ook voor balans en winst- en verliesrekening, de vervangingswaarde het uitgangspunt voor de waardering en daarmee voor de winstbepaling behoort te zijn. Zoo o.a. collega O. *Bakker* blijkens zijn recent artikel in dit tijdschrift over: „De theorie van de vervangingswaarde”.

„In een waardeverval geldstelsel is niet de vervangingswaarde, maar de initiale kostprijs — historische kostprijs, uitgaafprijs — het uitgangspunt voor de winstberekening.”

De heer *Bakker* bestrijdt in zijn artikel de tegenovergestelde meening van den Heer S. *Kleerekoper*, die in zijn werk over Bedrijfseconomie, de volgende door den heer B. aangehaalde stellingen poneert:

„Het offer, dat de producent brengt op het oogenblik, dat hij een product afstoot op zijn verkoopmarkt, wordt bepaald door het geldoffer, dat hij moet brengen, teneinde op het moment van het afstooten, de vervanging te bewerkstelligen, die door dat afstooten noodzakelijk wordt.”

„Winst in kapitalistischen zin ontstaat, wanneer, en voorzoover, de opbrengst-waarde van de producten de offers van hun vervanging — dit noemen we hun vervangingswaarde — overtreft.”

De konsekwentie, die uit deze stellingen, waarmede wij ons kunnen vereenigen, voortvloeit, is, dat grondslag voor de waardering bij de winstbepaling resp. bij de vaststelling der balans en winst- en verliesrekening, moet zijn de *vervangingswaarde*.

Het behoeft geen betoog, dat de verhouding tusschen den

kostprijs en de vervangingswaarde weerspiegelt de *deflatie of inflatie*, ontstaan sedert het moment der aanschaffing. Wij kunnen dus in plaats van de vervangingswaarde gevoeglijk ook stellen, *de aanschaffingswaarde gecorrigeerd met behulp van indexcijfers*.

Wanneer wij nu van theoretisch op praktisch terrein overgaan, stuiten wij er op, dat de vaststelling der reproductiewaarde veelal een vrij omslachtig onderzoek, berekening en schatting door technische deskundigen vereist. In den regel zal het gemakkelijker zijn tot een revaluatie te geraken met behulp van *indexcijfers*, waardoor de invloed van de appreciatie van den gulden in de balanswaardering en bijgevolg ook in de afschrijving, tot uitdrukking wordt gebracht.

Bij de beoordeling der afschrijvingskwestie in industriële ondernemingen kregen wij den indruk, dat deze zich thans voor een groot deel concentreert op de noodzakelijkheid eener revaluatie van den fundus constructus, zooals ook blijkt uit de hierboven opgeworpen vragen. In den regel zal men bevinden, dat de tegenwoordige boekwaarde van de gebouwen, inrichtingen en machines geenszins overeenkomt met hunne reproductiewaarde, zoodat de boekwaarden niet als basis voor de afschrijvingen gebruikt kunnen worden. In de 2e plaats zal men veelal constateeren, dat bij waardeering tegen de tegenwoordige vervangingswaarde, een deel van het vaste kapitaal als *verloren* moet worden beschouwd. In sommige gevallen zal men zelfs voor het feit komen te staan, dat gesloopte gebouwen en buiten gebruik gestelde machines nog voor een zekere waarde op de balans resp. inventaris voorkomen.

Wanneer deze casuspositie zich in de praktijk voordoet, meenen wij, dat de volgende gedragslijn als richtsnoer voor eene herziening der afschrijvingspolitiek in het algemeen gevolgd kan worden.

I. Verdwene gebruiksobjecten.

In den loop der jaren zullen in iedere onderneming gebouwen gesloopt, inrichtingen opgeheven, machines buiten gebruik gesteld zijn. Deze *verdwene objecten* mogen uiteraard niet meer onder de activa voorkomen. Voor zoover zij niet geheel zijn afgeschreven en dus nog voor een zekere waarde in de boeken en balansen mochten parasseeren, behoort de resteerende boekwaarde naar eene „*Amortisatierekening*” te worden overgebracht. Deze rekening stelt dan voor een verlies door te lage afschrijvingen in het verleden, *een verlies dus van vorige boekjaren*. De afschrijving van dit verlies staat geheel buiten de tegenwoordige exploitatie en mag dus ook niet van invloed zijn, noch op de verlies- en winstrekening, noch op de kostprijsberekening. Anderzijds is het natuurlijk gewenscht en eisch eener soliede balanspolitiek, dat deze fictieve post zoo spoedig mogelijk uit de balans verdwijnt. De gevolgtrekking ligt dus voor de hand, dat de winst in de eerste plaats besteed wordt (al behoeft dit niet steeds in haar geheel; er kunnen zich ook andere motieven doen gelden bij de winstbestemming) tot afschrijving op de amortisatierekening.

Door de rekeningen der activa te zuiveren van de doode posten resp. door de resteerende boekwaarden van de verdwene activa naar een amortisatierekening over te brengen, representeren de rekeningen der activa uitsluitend de nog aanwezige, al dan niet in gebruik zijnde, objecten.

II. Niet meer in gebruik zijnde bedrijfsmiddelen.

Het komt ons even gewenscht voor als in het eerste geval om van de betrokken rekeningen af te scheiden, *de niet meer in gebruik zijnde objecten, waarvan vaststaat, dat zij ook voor de toekomst geen gebruikswaarde meer bezitten*. Het is evident, dat deze niet meer voor een gebruiksdoel dienstige bedrijfsmiddelen op de balans moeten voorkomen voor hunne *likwi-*

datiewaarde. Het verschil tussehen deze waarde en hunne boekwaarde vormt wederom een factor, die geen verband houdt met het resultaat der tegenwoordige exploitatie. Ook deze waardeverschillen zouden gevoeglijk naar een (eventueel dezelfde) amortisatierekening overgebracht kunnen worden om mede uit de toekomstige winsten te worden afgeschreven. Volgt men den hierboven aangegeven weg, dan zullen de rekeningen der activa nog slechts uitsluitend die objecten bevatten, welke in gebruik zijn of waarvan verwacht wordt, dat zij te eeniger tijd wederom voor gebruiksdoeleinden dienst zullen doen.

III. Niet voor goed buiten gebruik gestelde objecten.

In navolging van Prof. Schmidt huldigen wij de opvatting, dat in onzen zoo snel evolutioneerenden tijd de *vervanging- of reproductiewaarde* grondslag voor de balanswaardering en ook voor de afschrijving behoort te zijn. Het zou echter practisch ondoenlijk resp. te kostbaar zijn telkenjare opnieuw deze waarde voor de talrijke gebruiksobjecten van groote ondernemingen, te laten bepalen resp. schatten. In plaats van de tegenwoordige vervangingswaarde telkens opnieuw vast te stellen, kan men gevoeglijk ook gebruik maken *van de oorspronkelijke aanschaffingswaarden gecorrigeerd met behulp van indexcijfers*. Bij een investigation in Duitschland hebben wij t.z.t. gebruik gemaakt van de volgende indexzahlen 1924—1932:

Jahr	Grosshandels-gesamt index (1913 = 100)			Gesamt index für 1913 = 100	
	Gesamt index	Industrielle Rohstoffe u. Halbwaren	Industrielle Fertigwaren	Baustoffe	Baukosten
1924	137.3	142.0	156.2	143.7	137.4
1925	141.8	141.0	156.7	153.0	168.5
1926	134.4	129.7	149.5	144.6	161.1
1927	137.6	131.9	147.3	158.0	172.5
1928	140.0	134.1	158.6	159.1	172.7
1929	137.2	131.9	157.4	158.9	176.9
1930	124.6	120.1	150.1	148.8	167.6
1931	110.9	102.6	136.2	125.2	144.8
1932	96.5	88.7	117.9	108.3	122.7

Voor de revaluatie van gebouwen en machines in Nederlandsche industriële ondernemingen, hebben wij van het *Centraal Bureau voor de Statistiek* de volgende indexcijfers ontvangen:

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Algemeen indexcijfer groothandelsprijzen 1901/1910 = 100	167	159	131	108	87	82	85
Indexcijfer groothandelsprijzen, metselsteenen, id.	128	163	153	141	113	98	84
Indexcijfer groothandelsprijzen, Belgisch cement, id.	115	118	118	108	55	50	62
Indexcijfer groothandelsprijzen, Zweedsch vurenhout	182	177	163	131	84	89	91
Indexcijfer groothandelsprijzen, T-ijzer	132	126	101	86	63	66	75
Indexcijfer woningbouw-kosten, 1914 = 100	159½	159	161½	151	138	123	120

Tot slot meenen wij het gestelde probleem ook nog van den fiscaal kant te moeten belichten. Wij kunnen daarbij voor een groot deel verwijzen naar een tweetal belangrijke artikelen in het tijdschrift „*De Naamlooze Vennootschap*” nl. van J. O. van Gruisen in het nummer van 15 Mei 1933 en van Mr. G. L. A. van Dijk in het nummer van 15 Mei 1934.

De eerstgenoemde auteur bespreekt de eerste *aanvulling* van de Toelichting op de *Indische Vennootschapsbelasting*, welke in het najaar van 1932 werd gepubliceerd.

De heer v. Gruisen vestigt in het bijzonder de aandacht er op, dat volgens deze aanvullende en *gewijzigde* toelichting, de afschrijving op bedrijfsmiddelen *naar economischen levensduur thans uitdrukkelijk erkenning* heeft gevonden. Hij weidt daar-

na uit over de moeilijkheden bij de vaststelling van den economischen levensduur en komt tot de conclusie, dat gestreefd zal moeten worden naar een redelijke overeenstemming tusschen belastingplichtigen en fiscus i/z een zoo bezwaarlijk exact te benaderen begrip, als de economische levensduur. Dit overleg heeft reeds plaats gevonden voor de rubbercultuur en voor de suikerondernemingen op Java, doch wij zouden te ver afdwalen, indien wij in die richting den schrijver verder zouden volgen. Deze komt ten slotte ook op het speciale probleem in dit artikel naar voren gebracht nl. den invloed, dien de stijging of daling van de vervangingswaarde der bedrijfsmiddelen moet uitoefenen op de afschrijvingen. De genoemde auteur merkt allereerst op, dat de Nederlandsche jurisprudentie, waarbij de Indische fiscus zich aansluit, afschrijving wegens stijging of daling van de vervangingswaarde *niet* erkent. Wij geven thans aan den schrijver zelf het woord voor de uiteenzetting van zijn standpunt, dat tegen deze fiscale opvatting indruischt:

„De leer van de organische winstcalculatie, ook indien daarbij de sterk onder den invloed van inflatie ervaringen staande Deutsche beschouwingswijze (*Schmidt*) wordt uitgeschakeld, voert tot de conclusie, dat een juiste benadering van het materiele begrip winst — waarop ook de Vennootschapsbelasting zich wil baseeren — zich niet verdraagt met de fictie van de jaarlijks gelijkblijvende waardevermindering der bedrijfsmiddelen, doch integendeel tot voorwaarde heeft een mede op grond van het conjunctuurverloop *gedifferentieerde* bepaling der jaarlijksche afschrijving, waarbij in de jaren der hausse een hogere afschrijving uit het bruto-inkomen moet worden bestreden dan in de depressie”.

„Voor een afschrijvingsplan, waarin behalve met economischen gebruiksduur, eveneens met de conjunctuurgolven rekening wordt gehouden, laten zich voldoende objectieve maatstaven aanwijzen. Een dergelijk afschrijvingsplan behoeft niet uitsluitend afhankelijk te zijn van het subjectieve inzicht van den ondernemer. Indien zooals reeds erkend wordt, een begrip als economische gebruiksduur in de praktijk van de belastingheffing hanteerbaar wordt geacht, dan zie ik niet in waarom omtrent den invloed van de conjunctuur op de afschrijving tusschen fiscus en de belastingplichtigen geen overeenstemming mogelijk zou zijn.”

Wij moeten ons tot dit beknopt excerpt bepalen, hoe lezenswaardig het betoog van den heer v. *Gruisen* ook in zijn geheel is. De lezer zal reeds bemerkt hebben, dat de schrijver meer in het bijzonder op het oog heeft de verdediging van hogere afschrijvingen in tijden van hoogconjunctuur en omgekeerd, maar niettemin mogen wij in zijn betoog toch ook beluisteren de algemeene strekking, dat bij de afschrijvingspolitiek, wil zij op realiteit berusten, rekening is te houden met de wijziging in de vervangingswaarde der vastgelegde middelen.

Mr. van *Dijk* bespreekt in zijn artikel *de fiscale gevolgen eener wijziging van het afschrijvings- of waardeeringssysteem*. De schrijver beantwoordt de vraag: hoe staat de fiscus tegenover wijziging in het afschrijvingssysteem, als volgt:

„Het is een merkwaardig verschijnsel, dat de beslissingen hierover steeds in het voordeel van den fiscus uitvallen. Heeft iemand steeds een vast percentage afgeschreven op zijn bedrijfsmiddelen en wil hij dit verhoogen wegens het eerder dan verwacht buiten gebruik stellen van een deel der bedrijfsmiddelen, dan roept de fiscus hem halt toe, d.w.z. voor de vaststelling van de inkomstenbelasting houdt de fiscus met deze verhoogde afschrijving geen rekening (arrest H.R. 30 Nov. 1927, B. no. 4164). In het algemeen is men bij afschrijvingen tegenover den fiscus gebonden aan een eenmaal gevolgd systeem, ja zelfs aan de plaats gehad hebbende afschrijvingen zelve.”

„Echter niet de fiscus; zoowel het arrest van den Hoogen Raad van 18 Nov. 1931 (B. no. 5087) als dat van 3 Februari 1932 (B. no. 5164) constateert, dat de Inspecteur *niet* gebonden is aan wat hij vroeger omtrent bepaalde afschrijvingen erkend of beslist heeft.”

Zoals ook Mr. van *Dijk* in zijn artikel doet uitkomen, is het

moeilijk het standpunt der fiscale jurisprudentie ten aanzien van het afschrijvingsprobleem te waardeeren. Wij hebben ook de latere beslissingen in belastingzaken nog eens nagegaan, doch geen uitspraak kunnen vinden, waaruit een andere fiscale opvatting bleek. De Hooge Raad handhaaft ook in zijn laatste arresten het standpunt, dat van een door belanghebbende gevolgd systeem van afschrijving *alleen mag worden afgeweken, indien het in strijd is met goed koopmansgebruik*. Tengevolge dezer opvatting van den H.R., waaraan de fiscale ambtenaren zich houden, dringt zich des te meer naar voren de beteekenis van het begrip „goed koopmansgebruik” i/z afschrijvingen. Merkwaardig is, dat de vrijheid van afschrijven bij de N.V. in ons land, geleid heeft tot verschil in opvatting omtrent de te volgen afschrijvingspolitiek. De particuliere ondernemer zal er steeds op uit zijn afschrijvingen zoo hoog op te voeren als fiscaal toelaatbaar is. De bestuurders eener N.V. missen dit fiscale leitmotief. Hunne afschrijvingspolitiek wordt door geheel andere beweegredenen beheerscht. Deze kunnen leiden zoowel tot lagere als tot hogere afschrijvingen dan de fiscale normen.

De zoo even gememoreerde verschillende houding tegenover het afschrijvingsprobleem in het algemeen is ook van invloed op de wijze, waarop de in dit artikel naar voren gebrachte kwestie opgelost zal worden:

- a. door den particulieren ondernemer;
- b. door het bestuur eener N.V.

De eerste mag zijn traditioneel systeem van afschrijven niet verlaten, tenzij het in strijd mocht zijn met goed koopmansgebruik. De vraag dringt zich nu naar voren: *eischt goed koopmansgebruik bij waardedaling der gebruiksmiddelen, niet eene herziening der afschrijvingen*, in dier voege dat:

- 1e. de boekwaarde der activa wordt teruggebracht tot hunne reproductiewaarde;
- 2e. de normale afschrijvingen gebaseerd worden op de reproductiewaarde;
- 3e. de amortisatierekening, waarop het kapitaalverlies door de waardevermindering der activa is over te boeken, in enkele jaren ten laste der verlies- en winstrekening wordt afgeschreven.

Het wil mij voorkomen, dat goed koopmansgebruik eene herziening der afschrijvingspolitiek in bovenstaanden geest eischt in alle gevallen, waarbij de boekwaarde der immobilia is gedaald ver beneden hunne reproductiewaarde. Ter adstruatie van dezen eisch beroep ik mij, zoowel op de uitspraak van Prof. *Lieftinck*, het uitgangspunt dezer beschouwingen, als wel op de in de praktijk gebleken behoefte eener herziening der afschrijvingen. Erkent men de noodzakelijkheid om onder bepaalde omstandigheden de afschrijvingen op een nieuwe bedrijfseconomisch juistere basis te brengen, dan kan gezegd worden, dat het tot dusverre gevolgde systeem van afschrijving in strijd is met goed koopmansgebruik, zoodat ook *de fiscus de gewijzigde verbeterde methode van afschrijving als zoodanig heeft te aanvaarden*.

De bestuurders eener N.V. kunnen te allen tijde tot de verbeterde methode van afschrijving overgaan, zonder dat zij t.d.z. eenigen strijd met den fiscus hebben te duchten.

J. J. M. II. NIJST

EENIGE BEDRIJFSECONOMISCHE AANTEKENINGEN OMTRENT MIJNBEDRIJVEN.

Onder bovenstaanden titel komt in het Juli-nummer een artikel voor, waarin de heer *A. Ritz* den mijnbouwer bijlicht bij zijn duister gewoet in 's aardrijks ingewand, een hulp die